

МЕҲНАТ ВА КАСБ ТАЪЛИМИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КАСБИЙ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР

Республика илмий-амалий анжумани

Бухоро – 2019

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

**МЕҲНАТ ВА КАСБ ТАЪЛИМИ
ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КАСБИЙ
КОМПЕТЕНТЛИГИНИ
ШАКЛЛАНТИРИШДА ИННОВАЦИОН
ЁНДАШУВЛАР**

**Республика илмий-амалий анжумани
материаллари тўплами**

2019 йил 17 май

Бухоро – 2019

“Меҳнат ва касб таълими ўқитувчиларининг касбий компетентлигини шакллантиришда инновацион ёндашувлар” Республика илмий-амалий анжумани материаллари тўплами (2019-йил 17 май), Бухоро - 2019.

“Меҳнат ва касб таълими ўқитувчиларининг касбий компетентлигини шакллантиришда инновацион ёндашувлар” Республика илмий-амалий анжумани материаллари тўпламига илмий тадқиқот ишлари олиб бораётган изланувчилар ва тадқиқотчилар, профессор-ўқитувчилар, магистрлар ҳамда талабаларнинг илмий ишлари киритилган.

Ушбу илмий-амалий анжуманнинг асосий мақсади таълимнинг узвийлигини ва узлуксизлиги таъминлаш, меҳнат ва касб таълими ўқитувчиларининг касбий-педагогик компетентлигини ривожлантириш ҳамда шакллантиришда инновацион ёндашувлар мазмунини ўқув жараёнини модернизациялаш масалалари, таълим жараёнини сифатли ташкил этиш, олий таълим муассасаларининг моддий техник базасини ривожлантириш, таълим турлари ўртасидаги интеграция жараёнларини жадаллаштириш, умумий ўрта таълим муассасаларида “Технология” фанини ўқитишда инновацион таълим технологияларидан фойдаланишнинг устувор йўналишларини белгилаш борасида эришилган ютуқларни ёритиш ва муаммолар ечимини топиш, шунингдек, таълим тизимидаги ҳамкорлик борасида фикр алмашиш, мушоҳада юритиш, илмий-амалий тақлиф ва тавсиялар ишлаб чиқишдан иборатдир.

Анжуман материалларидан профессор-ўқитувчилар, илмий изланувчилар, тадқиқотчилар ҳамда талабалар фойдаланишлари мумкин.

Ташкилий қўмита:

1. О.Х. Хамидов университет ректори, раис;
2. О.С. Қаххоров илмий ишлар ва инновациялар бўйича проректор, раис муовини;
3. О.Ҳ. Раҳимов Молия ва иқтисод ишлари бўйича проректор, аъзо;
4. С.Қ. Қаххоров Физика кафедраси профессори, аъзо;
5. Г.Т. Зарипов И ва ИПКТБ бўлими бошлиғи, аъзо;
6. Э.М. Мухторов Педагогика факультети декани, аъзо;
7. Ш.Ш. Олимов Педагогика кафедраси мудир, аъзо;
8. Ш.Ҳ. Қулиева Меҳнат таълими кафедраси мудир, аъзо;
9. Ҳ.О. Жўраев Меҳнат таълими кафедраси доценти, аъзо;
10. А.А. Тўраев Меҳнат таълими кафедраси катта ўқитувчиси PhD, котиб.
11. Ю.Ю. Жамилов Меҳнат таълими кафедраси ўқитувчиси, аъзо;

Маъул муҳаррир:

А.А. Тураев “Меҳнат таълими” кафедраси катта ўқитувчиси, ф.-м.ф.ф.д. (PhD)
Ю.Ю. Жамилов “Меҳнат таълими” кафедраси ўқитувчиси

Тақризчилар:

Б. Р. Адизов педагогика фанлари доктори, профессор.
Ш.Ш. Олимов педагогика фанлари доктори, доцент.

Мазкур тўпламга киритилган материалларнинг илмий савияси мазмуни ва уларнинг ҳаққонийлигига муаллифлар масъулдир.

Бухоро давлат университети, 2019 й.

dush to'rlari, suv taqsimlash armaturasi va boshqalar) tayorlanadi. Polietilen plyonkalari konstruksiyalarni gidroizolyasiyalash uchun ishlatiladi.

Polipropilen propilenni polimerlash yo'li bilan olinadigan rangsiz, yaltiroq termoplastik materialdir. Polietilenga qaraganda polipropilenning mustahkamligi va issiqlikka chidamligi yuqori, suv va gaz o'tkazuvchanligi hamda ximiyaviy barqarorligi past. Polipropilendan yasalgan buyumlarni 120⁰ C gacha temperaturalarda ishlatish mumkin. Polietilenga qo'shilgan stabilizatorlarni propilenga ham qo'shib, uning eskirishini sekinlatish mumkin. Polipropilendan trubalar, trubalar armaturasi va suv taqsimlash armaturasi, umivalnik hamda vannalarning sifonlari, shuningdek gidroizolyasion plyonkalar tayyorlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Baranovskiy M.A., Verbiskiy Y.I., Dmidrovich A.M. «Texnologiya metallov i drugix konstruksionnix materialov» Minsk: Visshiy shkola, 1993.
2. Popov L.N. «Stroitelniy material i detali» M.: Storyizdat, 1993.
3. Etus A.Y. «Materialovedeniye» M.: Sroyizdat, 2005.

TEXNOLOGIYA FANINI O'QITISHDA INTERFAOL USULLARNING QO'LLANILISHI

O.N.Muxidova

BuxDU "Mehnat ta'limi" kafedrasi o'qituvchisi

Umumiy o'rta ta'lim maktablarda texnologiya fanidan darslarni tashkil etishda grafikli organayzerlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa o'quvchilarni darslarda faol ishtirok etishini, ta'lim mazmuniga oid o'rganilayotgan tushunchalarni, murakkablik darajalari turlicha bo'lgan mavzularni, fanlararo amalga oshirilayotgan aloqadorlik va o'zaro bog'liqlik o'rnatishni, tahlil qilish, solishtirish va taqqoslash, topshiriqli muammolarni aniqlash, ularni hal etish va berilgan amaliy topshiriqlarni rejalashtirish, tafakkur qilish va ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Grafikli organayzerlar (tashkil etuvchi) - fikriy jarayonlarni ko'rgazmali taqdim etish vositasi hisoblanadi.

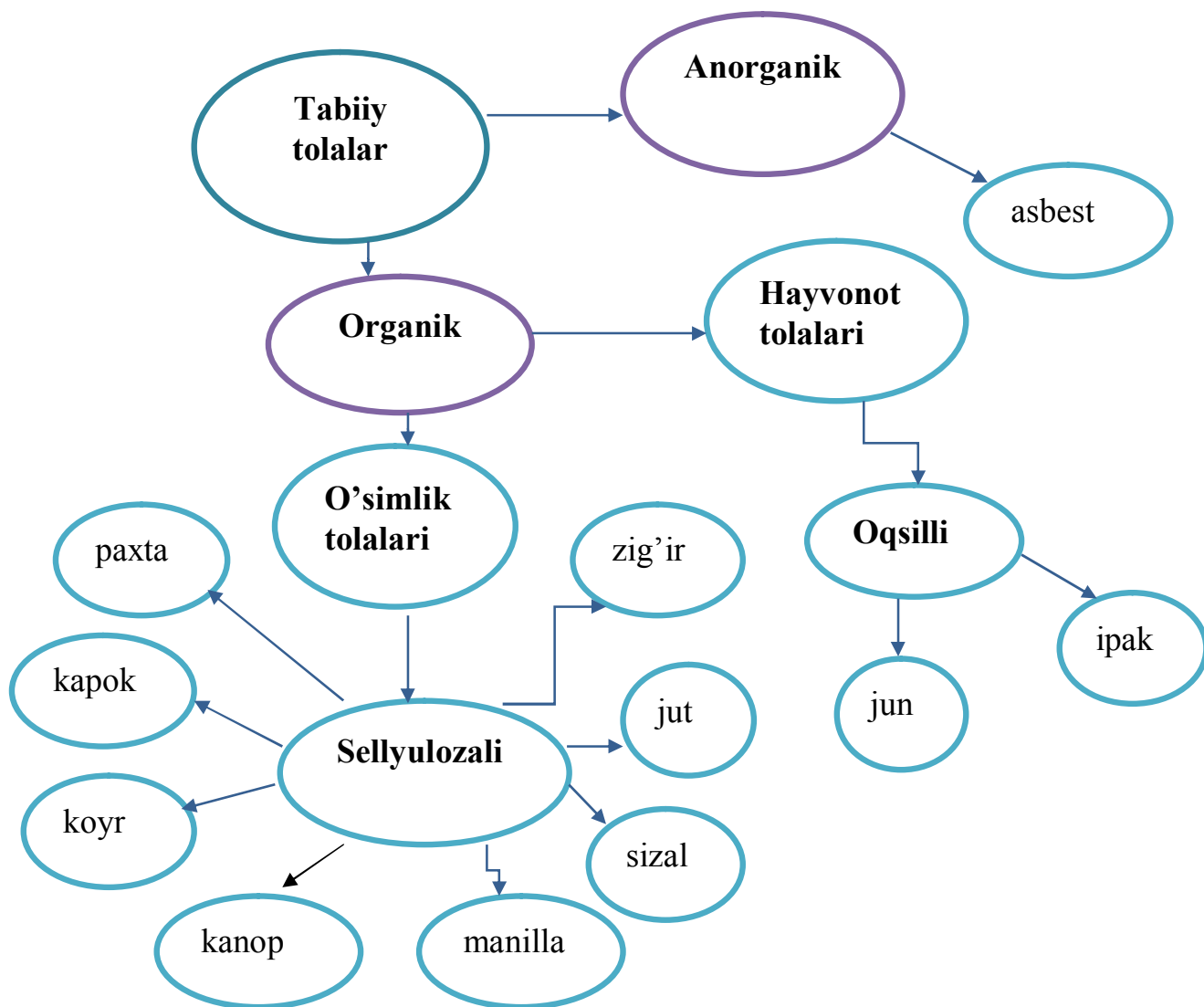
Texnologiya fanidan darslarda grafikli organayzerlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega bo'lib, mavzuga oid ma'lumotlarni og'zaki ravishda o'zlashtirish ko'rsatkichi 10% bo'lgan sharoitda dars o'tish samarasiz bo'ladi. Darslar davomida o'quvchilarga o'quv materialni ko'rgazmali shaklda taqdim etish lozim. O'quv materialini ko'rgazmali taqdim etish orqali o'qitish samaradorligi natijaviylikiga erishish mumkin. Chunki, xalqimizda bir naql bor «Ming marta eshitgandan ko'ra, bir marta ko'rgan yaxshi».

Shunday ekan, yuqorida keltirilgan fikrlardan foydalanib, grafikli organayzerlardan "Tikuvchilik materialshunosligi" darslarida qo'llanilishini "Tabiiy tollalar" mavzusida ko'rib chiqamiz:

1. Tabiiy tola turlarini klasterda tasvirlang.

Klaster – (tutam, bog’lam) – axborot xaritasini tuzish yo’li – barcha tuzilmaning mohiyatini markazlashtirish va aniqlash uchun qandaydir biror asosiy omil atrofida g’oyalarni yig’ish.

Bilimlarni faollashtirishni tezlashtiradi, fikrlash jarayoniga mavzu bo’yicha yangi o’zaro bog’lanishli tasavvurlarni erkin va ochiq jalb qilishga yordam beradi.

Venna diagrammasi – 2 va 3 jihatlarni hamda umumiy tomonlarini solishtirish yoki taqqoslash yoki qarama-qarshi qo’yish uchun qo’llaniladi.

Tizimli fikrlash, solishtirish, taqqoslash, tahlil qilish ko’nikmalarini rivojlantiradi.

Paxta va zig’ir tolalarini Venna diagrammasida taqqoslang.

Jun va ipak tolalarini Venna diagrammasida taqqoslang.

PAXTA

1. Sellyuloza-95-96%.
2. Uzunligi – 25-45 mm.
3. Rangi – oq, biroz sariq.
4. Gigroskopikligi – 8-9 %.
5. Sovun-soda eritmalarida paxtaga ta'sir qilmaydi.
6. Quyosh nuri 940 soat ta'sir qilganda pishiqligi 50% pasayadi.

ZIG'IR

1. Sellyuloza-80%
 2. Uzunligi – 10-25 mm.
 3. Rangi – kul rang.
 4. Gigroskopikligi – 12%
 5. Sovun-soda eritmalarida qaynatilganda pectin moddalar eriydi.
 6. Quyosh nuri 990 soat ta'sir qilganda pishiqligi 50% pasayadi.
 7. Tarkibida 50% lignin bor.
1. Tabiiy o'simlik tola.
 2. Yo'g'onligi – 15-26 mm.
 3. Kislotaga chidamsiz.
 4. Kuyganda sarg'ish alanga berib yonadi.

JUN

1. Tarkibi – keratin
2. Uzunligi – 20-250 mm.
3. Rangi – Oq, sariq, jigir, qora, kul rang.
4. Gigroskopikligi – 15-18 %.
5. Sovun-soda eritmalariga chidamli.
6. Quyosh nuri 1120 soat ta'sir qilganda pishiqligi 50% pasayadi.

IPAK

1. Tarkibi – 75% - fibroin, 25% - seritsin
 2. Uzunligi – 300 -1500 m.
 3. Rangi – oq, biroz sariq.
 4. Gigroskopikligi – 11%
 5. Sovun-soda eritmalarida pishiqligi pasayadi.
 6. Quyosh nuri 200 soat ta'sir qilganda pishiqligi 50% pasayadi.
1. Tabiiy hayvonot tolasi.
 2. 110°C temperaturada pishiqligini yo'qotadi.
 3. Kuyganda tolalar bir-biriga yopishadi, uchlari duma-loqlanadi.

Konseptual jadval- o'rganilayotgan hodisa, tushuncha, fikrlarni ikki va undan ortiq jihatlarini bo'yicha taqqoslashni ta'minlaydi. Tizimli fikrlash, ma'lumotlarni tuzilmaga keltirish, tizimlashtirish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Tabiiy tola turlari	Ta'riflar, toifalar, xususiyatlar				
	Tarkibi	Tuzilishi	Turlari	Rangi	Gazlama turi
Paxta	95-96% - sellyuloza 4-5% - moy, mum, bo'yoq, mineral modalar	Bitta o'simlik xujayrasidan iborat. Pishgan paxta tolasi spiralsimon, buralgan yassi naychalardan iborat, ko'ndalang kesimi oval shklida bo'ladi.	1.Mutlaqo pishmagan o'lik tola; 2.Pishmagan tola; 3.Yaxshi pishmagan tola; 4.Pishgan tola; 5.Pishib ketgan tola.	Oq, biroz sariq	Chit, satin, batist, bayka, markizet, flannel, bumazey, bo'z, mitkal
Zig'ir	80% - sellyuloza 20% - moy, mum, bo'yoq, mineral modular va lignin	O'rtasida tor kanali va yo'g'onlashgan tirsaksimon joylari bor. Uchi o'tkir, kanali ikki tomondan berk, ko'ndalang kesimi 5-6 yoqli ko'pburchakdan iborat.	1.Elementar tola; 2.Texnik tola	Och kulrang, to'q kulrang	Choyshab, dasturxon, sochiq, ich kiyimlik, ko'ylak, kostyumlik bortovka, qotirmalik gazlamalar
Jun	Keratin	Tangachali, qobiq va o'zak qatlamlardan iborat.	1.Momiq tola; 2.Dag'al tuk; 3.Oraliq tola; 4.O'lik tola	Oq, sariq, jigar, qora, kulrang	Kamvol, movut, drap, boston, sheviot, krep, triko, gabardin, bukle, diagonal,
Ipak	75% - fibroin, 25% - seritsin	Parallel notekis seritsin qatlamidan iborat. Ko'ndalang kesimi duma-	Xom ipak	Oq, biroz sariq	Atlas, adras, olacha, banoras, krepdishin, krepjorjet, krepshifon,

		loq, ovalsimon, lentasimon.			glad, jakkard, baxmal, duxoba
--	--	--------------------------------	--	--	----------------------------------

Xulosa qilib aytganda, texnologiya fani darslarida interfaol usullarni qo'llash o'quvchilarda bilimlarni faollashtirishni tezlashtiradi, fikrlash jarayoniga mavzu bo'yicha yangi o'zaro bog'lanishli tasavvurlarni erkin va ochiq jalb qilishga yordam beradi. Shuningdek, kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni rivojlantirib, kasbiy sifatlar hamda ma'naviy dunyoqarashni rivojlantiradi.

TA'LIM TIZIMIGA MUQOBIL ENARGIYA MANBAALARIDAN FOYDALANISH BO'YICHA YANGI PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARINI YARATISH MASALALARI

Z.Toirov

BMTI "Elektroenergetika" kafedrasi dotsenti

Hozirgi vaqtda kelajagi buyuk mustaqil O'zbekistonimizga yuqori malakali texnik xodimlar va kasb-hunar egalari qanchalik zarur bo'lsa, kelgusida shu sohani davom ettiruvchi hur fikrli izlanuvchan yosh mutaxasislarni tayyorlash ham shunchalik zarurdir. Darhaqiqat, hozirgi zamon ishlab chiqarish sharoitiga inson faoliyatining xarakterli xususiyatlaridan biri uning texnika vositalari va texnologik jarayonlarni bajarishdagi vositachiligidir. Shu nuqtai nazardan hozirgi avlodni texnikaviy bilimlar bilan qurollantirish texnologik jarayonlarni bajara oladigan malakali mutaxasislarni tayyorlash hozirgi davrning asosiy talablaridan biridir.

Ta'lim tizimiga o'qitiladigan fanlar qatoriga boy merosimiz, hozirgi zamon fani ilg'or texnika va texnologiyalarini mahalliy imkoniyatlar bilan uyg'unlashtiruvchi yangi fanlar yaratilsa, so'zsiz ijobiy natijalar beradi. Shunday imkoniyatlardan biri muqobil energiya manbaalaridan foydalanishni o'qitilishini tashkil qilishdir.

Keyingi yillarda muqobil energiya manbaalaridan foydalanishga qiziqish oshmoqda. Soha mutaxasislarining ma'lumotlariga qaraganda O'zbekistonda 1 yilda quyosh energiyasi hisobidan 265mln tonna, gidrovlik, 2,92mln tonna shamol, 064mln tonna shartli yoqilg'i energiyasini texnikaviy foydalanish imkoniyati bir ekan bu olinishi mumkin bo'lgan energiyani hisobga olsak imkoniyatlariniz yanada kengayadi. Ta'lim tizimida muqobil energiya manbaalaridan foydalanuvchi qurilmalarini loyihalash, yasash, sinash va ta'lim tizimlaridan qo'llanish borasida bir qator tajribalar to'plandi. O'z tajribalarimizdan misollar keltirib fikrimizni asoslamoqchimiz.

1974-1978-o'quv yillarida BuxDU umumiy texnika fakultetida Oliygo'ha talabalarini bilan o'rta umumta'lim maktablarida fizika va texnikaviy mehnat ta'limi darslaridan giotexnikani o'rganish masalalari bilan shug'ullanishga to'g'ri keldi.

1977-yilda kasb ta'lim yo'nalishida ta'lim olayotgan 3-kurs talabasi M.Yodgorova "Texnik mehnat ta'limi mashg'ulotlarida geleoqurilmalarini tayyorlashni o'rganish" mavzusidagi ishi bilan Respublikada o'tkazilgan Oliygo'ha talabalarining ilmiy anjumanidan faxrli 3-o'rinni egallagan edi.

М.Х.Шомирзаев, С.Т.Давлатова.	Умумтехника фанларини ўқитишда ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш	154
У.Ф.Тураева.	Определение излучательной способности стационарным методом	157
А.А.Баумурзаева, Г.Х.Утепбергенова	Mobil texnologiyalarning interfaol vositalaridan o'quv jarayonida foydalanishning hozirgi holati	162
Н.М.Ҳамдамова	Ўқувчиларнинг ижодкорлик қобилиятларини шакллантиришда муқобил энергия манбалари қурилмаларидан фойдаланиш	164
Ў.О.Тоҳиров	Технология фанини ўқитишда янги авлод дарсликларининг роли ва аҳамияти	167
М.Н.Каримова	Махсус фанларнинг ўқитиш тамойиллари	169
S.T.Davlatova	Elektron xabarlarini yetkazishning mobil tizimi va kriptografiya yordamida elektron xabarlarini himoyalash	172
Sh.Ch.Tursunov	Texnologiya fanidan darslarni mazmunli tashkil etish (polimer material qismidan)	174
O.N.Muxidova	Texnologiya fanini o'qitishda interfaol usullarning qo'llanilishi	179
Z.Toirov	Ta'lim tizimiga muqobil enargiya manbaalaridan foydalanish bo'yicha yangi pedagogik texnologiyalarini yaratish masalalari	183
О.Н.Мухидова, Д.Р.Кулиева	Предмет и задачи методики обучения технологии	185
Б.Р.Ахтамов, З.К.Муродова	«Практикум обучения технологии» с учётом индивидуальных особенностей студентов	188
О.Р.Авезов, Н.Б.Амруллаев	Глобаллашув шароитида маънавиятга эътиборнинг ортиб бориши	190
A.Sh.Aminov, Sh.Sh.Shavkatov	Чизмачилик фанини ахборот технологиялар ёрдамида ўтиш афзалликлари	192
Sh.H.Quliyeva, J.J.G'afurova	Texnologiya darslarida o'quvchilarga sut mahsulotlari texnologiyasini o'rgatish metodikasi	194
А.Т.Алимов, М.Расулов	Замонавий «технология» дарслигини моделлаштириш масалалари	199
А.И.Авазбойев, Г'М.Абдуқадиров, Г.Хожикаримова	Pedagogik texnologiyalar ulardan "texnologiya" fani darslarida foydalanishga qo'yiladigan talablar	202
A.R.Jo'rayev, G'.G'.Abdullayev	Elektrotexnika, radiotexnika va elektronika fanini o'qitishda dasturiy ta'lim vositalaridan foydalanish imkoniyatlari	205
Х.Т.Махамов, К.Э.Боллиев,	Технология таълимида мастер класс	208